

Keller Tamás: Önbizalom és továbbtanulás

Keller Tamás szociológus, a TÁRKI Társadalomkutatási Intézet munkatársa. Nemrégiben zárult le posztdoktori kutatása.

Bevezetesként hadd idézzek néhány sort [egyik tanulmányából](#): „»A jó tanulónak be se kell fejezni ezt a mondatot. Minek befejezni? Maradt-e szemernyi kétség afelől, hogy be tudja fejezni?« Ha lenne folytatása Karinthy Frigyes A jó tanuló felel című novellájának, akkor biztosak lehetnénk afelől is, hogy Steinmann, a jó tanuló, továbbtanult. A diákok többségének azonban nem kimagaslók az eredményei...»

A posztdoktori projektben azt vizsgáltam, milyen szerepe van az önbizalomnak az iskolai tudás megszerzésében. Az a feltételezésünk, hogy a diákok sokszor nem azokba az iskolákba jelentkeznek, amelyekbe a tudásuk alapján bekerülhetnének. Hiába jók a jegyeik, nem ez számít, hanem ahogyan saját maguk értékelik a jegyeiket. Ez pedig egyfajta szelekcióhoz vezet. Ha valaki leértékeli a képességeit, nem pályáz meg olyan középiskolákat, amelyek pedig megfelelnek a tudásának.

Keller Tamás

Ebben a kontextusban azt a mechanizmust nevezem önértékelésnek, amellyel az ember a képességeiről gondolkodik. Ez jelentősen befolyásolhatja későbbi továbbtanulási döntéseit. A kutatásaimból azt derült ki, hogy a képességek (pozitív vagy negatív) megítélése arra is hat, hogy mekkora energiát fektetünk a tanulásba. A kutatásnak tehát nem az a fő üzenete, hogy mindenki pumpálja fel az önértékelését, hanem az, hogy a helyes önértékelés azért fontos, mert szabályozza az iskolai erőfeszítést: a házi feladatok megoldását, az órai jelentkezést, a nem kötelező projektek elvállalását. Ha azt gondolom magamról, hogy jók a képességeim, akkor végigcsinálom ezt a nehéz „beruházást”, amely később megtérül, mert fölvesznek egy megfelelő iskolába. Az önértékelés nem csak direkt, hanem indirekt formában – az erőfeszítéseken keresztül – is befolyásolja a továbbtanulási döntéseket.

A kutatásokból kiderült, hogy az önértékelés az „alacsonyabb státuszú” családokban játszik nagyobb szerepet. Ebben a kutatásban a család státuszát a szülők végzettsége alapján határoztuk meg. Feltételezésünk szerint a diákok azt az iskolai végzettséget tűzik ki maguknak célul, ami a szüleiknek is megvan. Ha a szülők szakiskolát végeztek, akkor a gyerekek is rendszerint oda mennek. Ha viszont ezek a gyerekek jónak értékelik a képességeiket, akkor arra is képesek, hogy megtegyék az előbb említett erőfeszítéseket: így nagyobb eséllyel jelentkeznek gimnáziumokba – olyan iskolákba, ahol érettségit lehet tenni, és tudjuk, hogy az érettségi a belépő az egyetemi képzettség megszerzéséhez. A gimnáziumot, egyetemet végzett szülők gyermekeinek magától értetődő célja a magasabb végzettség megszerzése, tehát kevesebbet számít az önértékelésük. Ha nincs meg ez a fajta családi segítség, akkor a továbbtanulás szempontjából nagyon fontos, hogy egy gyerek mit gondol a képességeiről. Tehát a helyes önértékelés elsősorban az alacsonyabb státuszú diákok továbbtanulási döntéseiben segít.

Egy másik vizsgálatban nem a státusz, hanem a jegyek alapján elemeztem az önértékelés és a továbbtanulás kapcsolatát. A jó tanuló eleve „beruház”, erőfeszítéseket tesz, ezért az önértékelés a kevésbé jó tanulók esetében számít sokat, akiknek nem természetes, hogy meghozzák az erőfeszítéshez szükséges döntéseket.

Azt láttam a zárójelentéséből, hogy a támogatást részben „továbbtanulásra”, főként matematikai módszerek elsajátítására fordította. Miből adódott ez a törekvés?

Azok a tendenciák, amelyekről beszéltem, nagy adatbázisok elemzéséből rajzolódtak ki. Sok-sok diákról veszünk fel adatokat, és több tízezer soros adatbázissal dolgozunk. Ezt a rengeteg adatot statisztikai módszerrel szeretnénk értékelni, mert így beszélhetünk „átlag”-ról. Az elemzéshez olyan matematikai eszközöket próbáltam meg elsajátítani, amelyeket eddig még nem használtam.

Minden gyerek, minden család más, tehát az „átlag” mellett valamekkora „zaj”, szórás is megjelenik, gondolom.

A modellek használatakor mindig meg kell néznünk, hogy elég jelentős hatást találunk-e ahhoz, hogy ne a véletlennek tulajdonítsuk, és csak ezután beszélhetünk szignifikáns eredményről.

Lehet-e - a kutatás alapján - segíteni a gyerekek pálya- vagy iskolaválasztását?

Éppen ennek a kérdésnek a megválaszolása felé indultunk most el. Ebből a tanulmányból az is következik, hogy a nem megfelelő preferenciák és az önszelekció (azt gondolom magamról, hogy rendelkezem egy bizonyos tudással vagy azt gondolom, hogy nem, pedig rendelkezem) komolyan befolyásolják a továbbtanulási döntéseket. A preferenciák fontosságát és az információátadást nagyon fontosnak tartom a középiskolai tanulmányok előtti döntések esetében. Az a feltételezésünk, hogy a diákok nem megfelelő preferenciákkal rendelkeznek az általános iskolában, nem tudják pontosan, hová jelentkezzenek. Túlságosan fölértékelik az iskolai jegyeik hatását, és nagyon sokan azért sem jelentkeznek középiskolába, mert azt gondolják, hogy a jegyeik rosszak. Ez pedig önszelekció, amin segíthetne az információátadás. Az egyik projektünkben kísérleti módszerekkel fogjuk vizsgálni ezt a kérdést. A diákoknak információt adunk a továbbtanulásról, és megfigyeljük, hogy ez módosítja-e a továbbtanulási döntéseiket. A kísérletben az információ nemcsak „frontálisan”, egy tanártól – tekintélytől – származik majd, hanem azt is megnézzük, hogyan befolyásolják egymást a diákok a kapcsolati hálóikon keresztül.

2016. május